

ՕՐԱԳԻՐ

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԲՆԱԿԱՆ

ԳԻՏԵԼԵԱՑ

ԺԳ. ՏԱՐԻ. ԹԻԻ 11.

1855

ՅՈՒՆԻՍԻ 1.

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԳԼՈՒԽ Ե.

Բնական խնամք : (Տես երես 145)

Գ. Կանոնադր կեանք :

Պարզ և աշխատաւոր, միակերպ և միանգամայն փոփոխական կանոնաւոր կեանքը՝ առողջութիւնը պահելու խիստ հարկաւոր պայմաններէն մէկն է :

Եւս կարգը հարկաւոր է պահել կերակրոյ, ուսման, քնոյ և զբօսանաց մէջ : Ի՞նչ որ ուսմունքը, կերակուրը, քունն ու զբօսանքը կանոնաւոր ու միշտ նոյն ժամուն ըլլան, բնական ունակութեանց, գործարաններուն և անոնց գործողու-

թեանցը, միով բանիւ բոլոր մարմնոյն այնպիսի հանդարտութիւն մը, դիւրութիւն մը, բարեկարգութիւն մը կուտան, որ ուժը կ'աւելցնէ, ու առողջութիւնը կը զօրացնէ, ամէն տեսակ չափը անցնելէն հեռու բռնելով, ու ամէն բանի մէջ միշտ զմայլմունք մը ու անդադար նորանոր հաճոյք տալով :

Եւս կերակրոյ կարգաւորութեան վրայ ֆէնելոնին գրածը .

« Ի՞նչ նոյն ժամերուն տղայն կերաւ, կուրը ուտէ . թող շատ անգամ ուտէ, իրեն պիտոյիցը համեմատ . իր

„ Կերակրոյ ժամանակէն դուրս բան
 „ չուտէ , վասն զի ասանկով մարսողու-
 „ թիւնը չմընցած՝ ստամոքսը բեռնա-
 „ ւորել կ'ըլլայ . խիստ ախորժա՜համ
 „ բան ամենեւին չուտէ , որ չափէն աւել-
 „ լի ուտելու կը գրգռէ , ու իրեն առող-
 „ ջութեանը յարմար կերակուրներուն
 „ ախորժը կը վերցընէ . և հոսկ յետոյ՝
 „ շատ տեսակ բան պէտք չէ տալ , վասն
 „ զի այն զանազան կերակուրները , որ
 „ իրարու ետեւէն կու գան , ուտելու
 „ պէտքը լեցուեւին վերջն ալ՝ դեռ ա-
 „ խորժակը կը պահէն : ”

Իսկ տղայոց քունը պէտք չէ ոչ խիստ
 շատ և ոչ խիստ քիչ ըլլայ , ու անոր
 ժամերը պէտք է միշտ կանոնաւոր ու
 միակերպ ըլլայ :

Կանոնաւոր կըթուլթեան հետ եղած
 չափաւոր քունը՝ կը հանգչեցնէ տղայն ,
 արիւնը կ'անուշցընէ , ու ըստ Ֆենելոնի
 ըսելուն՝ տղան զուարթ ու զօրաւոր կը
 պահէ . իսկ երկայն քունը զիրենք կը
 թմրեցընէ , ու աղէկութիւն մը չունի ,
 բայց միայն զիրենք թուլցընել , փափ-
 կասէր , գեգ ու գոռարնտել ընել .
 և որ աւելի գէշն է , որչափ փնասակար
 կրնայ ըլլալ առաքինութեան՝ դիւրին
 է իմանալը :

Երբնպէս ուսմունքն ու խաղը , աշ-
 խատութիւնն ու հանգիստը այնպէս
 պիտի կանոնաւորեալ ըլլան , որ ծանր
 ու գոռարին զբաղմունքները միշտ հան-
 գըստեան վայելքին պատրաստեն , ու
 զուարթութեամբ աշխատութիւնը թե-
 թեցընեն :

Ենթադար կարգէ դուրս ելլելը , որ
 շատ անգամ անխորշելի է , երբեմն ալ
 մտահաճոյ կամքերը , փոփոխականու-
 թիւնը , միակերպութեան պակսութիւ-
 նը , ամէն բանի մէջ խառնակութիւնը՝
 յայտնի է ամենուն որ առանձնական
 դաստիարակութեան մեծամեծ ան-
 պատշաճութիւններէն մէկն է :

Եւ ատ անգամ տղաք տեսեր եմ , ու
 ընդ առողջութեան կողմանէ տկար ու
 ողորմելի եղած են միշտ իրենց ծնողացը
 տունը . թէպէտ զգուշութիւն , խնամք
 իրենց չէր սրկսեր հոն , բայց երեսնուն

տոգունութիւնն իրենց հիւանդոտու-
 թիւնը կը ցուցընէր . ընդ հակառակն
 քիչ ատենուան մէջ եկեղեցական Փոքր
 Ուսումնարանին պարզ կերակուրներն
 ու կանոնաւոր կեանքը զիրենք առող-
 ջացուց , ուժովցուց , ու երեսնին գոյն
 բերաւ :

Դ . Մարմնոյ կրթութիւնն ու խաղ :

Տղաք որ անշարժ կրնստին ուսման
 և դասի ատեն , և ամէն օր տասը տասնը
 մէկ ժամ մտադրութեամբ կ'աշխատին ,
 շատ հարկաւոր է իրենց՝ մարմնոյ կըր-
 թութիւնը :

Օրօսանաց ու շրջագայելու ատեն
 ալ պէտք է զանոնք անշարժութենէ ու
 թուլութենէ զգուշացընել . և խելացի
 դաստիարակը պիտի ջանայ որ շատ տե-
 սակ զուարճալի խաղեր հնարէ , որով
 տղայք կը զուարթանան , ու իրենց մար-
 մինը կը կըթուլի արագաշարժ , ճար-
 պիկ , առողջ և ուժով ըլլալու :

Եւն դաստիարակութեւ տեղուանք ,
 որ խաղ չէայ , անկէ աւելի գէշ բան չը-
 կրնար ըլլալ : Փորձառու մարդկանց բա-
 ւական է ժամ մը զօսանքի տեղը կե-
 նալ , որ խաղերուն թուլութենէն , խօ-
 սակցութեանց շարունակելէն , լիկած
 շարժմունքներէն իմանայ թէ ուսմուն-
 քը ու բարի բարքը ինչ աստիճան են :

Եւ աւելին ըսեմ . փափաքելի բան
 է , որ որչափ կարելի է՝ դաստիարակները
 իրենց աշակերտացը հետ անցընեն զօ-
 սանաց ժամանակը , ընկերաբար իրենց
 խօսակցութեանցը ու իրենց խաղերուն
 մէջ մտնեն և ինչպէս մենք եկեղեցա-
 կան Փոքր Ուսումնարանը կ'ըսէինք՝
 խաղերուն շարժմանն ուսն : Դաստիա-
 րակութեան տեղւոյն մեծ բարեկար-
 գութիւնը հոն կ'երևնայ : Եւ պէտք այս
 բանս երբեմն շատ մեծ զոհ մըն է ,
 բայց այդ զոհը հարկաւոր է :

Եւ որ տղայք զօսանաց ատեն
 տեսնեն որ վարժապետը իրենց վրայ
 հսկողութիւն ընելու համար է միայն ,
 թէ հսկողութիւնը և թէ վարժապե-
 տը իրենց ատենի կ'ըլլայ : Եւ որ բոլոր

իրենց վարժապետները, մեծաւորը, ազդարարները, և ուրիշները իրենց խաղին խառնուին, այն ատեն ամէն բան կերպարանափոխ կ'ըլլայ. կ'իմանան տղայքը որ իրենց վարժապետները իրենց բարեկամները ու իրենց հարբն են: Այնպիսի վարժոցը գերդաստան մը կը դառնայ, ու ամէն սիրտ հանգիստ:

Բայց ինծի պիտի ըսուի. Բքանկ որ ըլլայ՝ մեծարանքը ինչպէս պիտի կարենաս պահել: — Իմ պատասխանս գիւրին է. այս է մանաւանդ որ մեծարանքը կ'ազդէ ու կը պահէ: Ուրիշ տեղ չեմ տեսած որ վարժապետներուն անանկ մեծարանք տան, ինչպէս այն դաստիարակութեան դպրոցներու մէջ, ուր որ վարժապետները իրենց աշակերտներուն հետ երբեմն կը խաղան: Տըղայք կ'ուրախանան ու կը պարծին՝ երբ որ տեսնեն թէ իրենց վարժապետները իրենց հասակին պիտոյիցը կը զիջանին ու իրենց զուարճութիւններուն կ'ընկերակցին. սէրն ու երախտագիտութիւնը վարժապետին իշխանութիւնը կ'ամրացնեն ու մեծարանքն ալ կ'աւելցնեն:

Եկեղեցական Փոքր Ուսումնարանին մէջ վարժապետներէն մէկը Խաղի մեծ վարպետ էր. աշակերտներէն ոմանք իրենց ընկերակիցներէն ընտրուած էին՝ որ անոր օգնական ըլլան այս պաշտօնիս մէջ: Բոնք էին գլխաւորապէս որ ամէն բանի շարժումն պիտի պայտէն, ու պիտի գնէին ասորալից գնտիկները՝ շրջանակները, փամփշտէ գունտերը, չուանները, գնտակները, սրածայր գաւազանները, և այլն, որոնք հարկաւոր կ'ըլլային հանգստեան ու շրջագայելու ժամանակ:

Այն ժամանակները, որուն վրայ որ կը խօսիմ, Բարիզու եկեղեցական Փոքր Ուսումնարանին շինուածքն ու դիրքը այնչափ խեղճ էին, որ անկէջ աւելի խեղճ չէր կրնար ըլլալ: Բայց խաղերը այնպիսի տաքութեամբ, այնպիսի աշխուժութեամբ ու այնպէս բազմատե-

սակ էին, որ կարծես թէ այն դպրոցը խեղճութիւն մը տխրութիւն մը ամենեւին չունէր. ամէն բան հոն ուրախ, անոյշ ու ծիծաղերես էր: Հոն բնակող տղոց երջանկութիւնը ամէն բան կը քաղցրացնէր, ամէն բան կը գեղեցկացնէր:

Այս իրենց կեանքը, որ անմեղ խաղերու, ազնուական ուսմունքներու ու բարեպաշտական հանդէսներու բաժնուած էր, անանկ քաղցր էր, որ ամէն տարի հանգստեան ժամանակները մօտենալու ատենները՝ ամենուն սիրտը կէս մը ուրախութեան ու կէս մ'ալցաւոց մէջ կը ծփային:

Հրահանգը մարմնոյ կամ մարմնամարզքը՝ նոյնպէս շատ օգտակար է՝ տղաքը աւելի դժուարին նիւթական կրթութեանց վարժեցնելու համար: Բնանց այն չափազանց հարկաւորութիւնը տալու այս բանիս, զորն որ ատենէ մը ի վեր տուած են, այսու ամենայնիւ ես մեծ յարգ կու տամասոր, և ամենեւին չեմ մեղադրեր այն դաստիարակները, որոնք տղոց մէջ այս կրթութեանց ջանքը վառելու վախճանաւ մրցանակ կը խոստանան:

Եւ տուէք ինծի իմ վերջին իղձս հոստեղ բացատրելու: Այս կը փափաքիմ որ դաստիարակները ամէն յարմար առիթ չփախցնեն իրենց աշակերտները գեղ տանելու: Զկարծուածէն աւելի հարկաւոր բան է տղայոց ըմբռնել տալ ու զգացնել դաշտային շրջագայութեան, անտառներու մէջ վազվռտելու զուարճութիւնը. իրենց ախորժելի ընել ինչ վայելքութիւն որ ունի պարզ բնութիւնը. ինչ որ թաւուտ ծառերը, անդաստանները, պտղատանններն՝ ու զով հովանիները

Ունին անմեղ, դժուարագիւտ ու անոյշ:

Ինչպէս ըսաւ Լաֆոնդէն:

Այս կրթութիւններն ու զուարճութիւնները պէտք են տղոց, որ զիրենք

1 Գ. Gymnastique.

2 Դ. Verger, պտղատու ծառեր անկուած տեղ:

աշխատութենէ կը հանգչեցնեն և միանգամայն նորէն առ այն կը պատրաստեն :

Ե. Մաքրութիւն :

Սաքրութիւնը մասնաւոր կերպով առողջութիւն պահելու շատ հարկաւոր է : Վաստիարակութեան տեղ մը՝ ամէն բան պէտք է որ ամէն կերպով մաքուր ըլլայ . սրահները , դասատունները , գաւիթները , ճեմելիքները , ննջարանները : Բայց պէտք չէ ալ որ մաքրութիւնը չափն անցնի :

“ Սաքրութեան չափազանցութենէն զգուշացիր , կ'ըսէ Ֆենելոն .
 „ մաքրութիւնը թէ որ չափաւոր ըլլայ ,
 „ առաքինութիւն մըն է , բայց երբոր
 „ մարդ չափազանց ետեւէն երթայ՝
 „ թեթեամտութիւն կը զարնէ . կիրթ
 „ ախորժակը չափազանց փափկութիւն
 „ նը կը մերժէ . ինքը պզտիկ բանե-
 „ րու փոյթ կը տանի և ամենեւին պըղ-
 „ տիկութիւն չսեպեր „ :

Վարելի է առանձնական դաստիարակութեան մէջ չափազանց մաքրութիւնը վախճալու բան ըլլայ . բայց հասարակաց դաստիարակութեան մէջ չեմ կարծեր որ շատ վախճալու ըլլայ , գուցէ և ոչ կարելի բան է :

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Վիկտոր Ալֆրէրի : (Տես երես 148)

Հասանք հիմա Լաֆիէրեայ առանձին ողբերգութիւններուն վրայ խօսելու . և որովհետեւ ասոնց մէջ առաջինը կարգաւ Փիլիպպոս Բ ողբերգութիւնն է , անոր համար այս հատուածին մէջ անիկայ պիտի տեսնենք : Լաֆիէրե-գութիւնը նոր ատենի պատմութիւն է . ասոր մէջ կը տեսնենք որ Փիլիպպոս Բ Սպանիոյ թագաւորը կը սպաննէ անգլիացի թագաւորը իր Վարոլոս որդին , և

Լաֆիէրեթ թագուհին ալ , որ Հեն-րիկոս Բ Վաղղիոյ թագաւորին աղջիկն էր , Փիլիպպոսի որդւոյն օրինակին կը հետեւի : Լաֆիէրի զՓիլիպպոս կատարեալ բռնաւոր մը ձեւացուցած է՝ որ չափ որ կրնար մտածուիլ ու գրչի տակ դուրսիլ . իրեն Փիլիպպոսը՝ Տակիտոսի նկարագրած Տիբերին նախանձորդը սեպելու արժանի է : Լաֆիէրի սիրտ մը ուրեմն բնականապէս ծնողական գութ ալ չէր ճանչնար ու այն որդիքները , որ կենաց երկարութեան և ուրախութեան զօրաւոր առիթներ պիտի ըլլային իրեն , իբրեւ իրեն հպատակաց պէս կը նայէր անոնց վրայ . անոր համար այս ողբերգութեանս մէջ Փիլիպպոս գէշ աչքով կը նայի իր Վարոլոս որդւոյն վրայ , ամենայն բռնաւորութեամբ անոր դէմ զինուած . մանաւանդ տեսնելով ալ որ Վարոլոս իր կնոջ Լաֆիէրեթին հետ սէր կապեր է ու անկէջ կը սիրուի , նախանձը սաստիկ կը շարժի , և վերջապէս կ'ուզէ երկուքն ալ սպաննել . բայց Վարոլոս սրով զարնուելէն անմիջապէս ետքը՝ կարգն որ Լաֆիէրեթի կու գայ , Փիլիպպոս կ'արգիլէ զինքը ու կ'ուզէ ողջ թողուլ . բայց անիկայ յանկարծակի Փիլիպպոսի սուրը յափշտակելով՝ կը վերաւորուի : Լաֆիէրի բոլորովին անմեղ չգներ զՎարոլոս , ու կը տեսնես որ շատ ուժով է բնութեամբ . ինչպէս նաեւ Լաֆիէրեթի հետ անկարգ սէր ունի , բայց ասոր պատճառը այն է՝ որ Լաֆիէրեթը առաջուց բուն Վարոլոսի խոստացուած էր ու ետքը Փիլիպպոս զանիկայ իրեն երրորդ կնիկ ուզեց առնել . դարձեալ Հոլանտացոց դեսպանին հետ ալ առանձին խօսեր է , ու իրենց ապստամբութեանը իրաւունք տուեր է . բայց այս յանցանքն ալ այնպէս մը ձեւացուած է , որ Վարոլոս չհամարձակելով այսպիսի բնաւորութեամբ հօր մը հետ խօսելու՝ վշտակից եղեր է ապրտամբաց Փիլիպպոսի պաշտօնեաներէն քաշած նեղութիւններուն : — Բայց այս ողբերգութեան ստոյգ պատմութեանը վրայ քանի մը գիտնալու ծանօթութիւն կայ . Փիլիպպոս Բ պատմութեան մէջ